

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 2, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.322.3:37

*Л. І. Гальків,
д. е. н., доцент, професор кафедри вищої математики, економетрії і статистики,
Львівська комерційна академія, м. Львів*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

*L. I. Halkiv,
Doctor of Economics, Associate Professor, professor of the Department of mathematics,
econometrics and statistics in Lviv Academy of Commerce, Lviv*

FINANCIAL PROVISION OF THE EDUCATIONAL COMPONENT OF THE INTELLECTUAL POTENTIAL OF HUMAN RESOURCES OF UKRAINE

Стаття присвячена питанням оцінювання фінансового забезпечення освітнього потенціалу вітчизняних людських ресурсів. Обґрунтовано зміст понять «людський ресурс», «інтелектуальний потенціал» та розкрито роль освіти у формуванні інтелектуального потенціалу в умовах економіки знань. За даними допоміжного рахунка освіти оцінено динаміку загальних витрат на освіту, побудовано рівняння тренду, обчислено прогностичні значення та рівняння регресії залежності цих витрат від обсягу валового внутрішнього продукту. Досліджено джерела та структуру фінансування освітнього сектора у розрізі рівнів освіти. Проаналізовано державні витрати на освіту. Оцінено видатки вітчизняних домогосподарств на вищу освіту на тлі динаміки кількості студентів. Узагальнено ризики розширеного фінансування освітньої складової людських ресурсів України та обґрунтовано необхідність підвищення ефективності функціонування фінансового механізму розвитку інтелектуального потенціалу.

The article estimated financing the educational potential of domestic human resources. Clarified the essence of the concepts of "human resource", "intellectual capacity". The author describes the role of education in shaping the intellectual potential in terms of the knowledge economy. The author analyzes the dynamics of the total expenditure on education in Ukraine and describes the tendency of these costs. Also demonstrated the impact of GDP on financing education. This paper investigates the sources and structure of funding in education in terms of educational levels and analyzed public expenditure on education. The article estimated costs of domestic households for higher education against the backdrop of the dynamics of the number of students. The author described a risks increased funding educational component of human resources in Ukraine and demonstrated the need to increase the efficiency of the financial mechanism of the development of intellectual capacity.

Ключові слова: людський ресурс, інтелектуальний потенціал, освіта, фінансування, витрати на освіту.

Keywords: human resources, intellectual capacity, education, finance, education expenses.

Постановка проблеми. Слово «ресурс» трактується українським тлумачним словником двоюко: або як запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби, або як засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності. Під людськими ресурсами (часто HR – від англ. Human Resources) ж зазвичай розуміють сукупність робітників із кваліфікацією до розробки або підтримки продукту чи сервісу [3]. Категорія «потенціал», окрім сукупності всіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, діяльності, сфері, вживається також у значеннях як запас чого-небудь; як резерв і як приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов.

Людський потенціал можна розглядати й у якості ресурсу суспільного розвитку [2, с. 182], а людські ресурси як носіїв певних потенцій, зокрема інтелектуальних [7, с. 56]. Інтелектуальний потенціал – визначальний рушій постіндустріальної ери та стратегічний ресурс конкурентоспроможності суспільної системи – формується під впливом низки чинників, домінуюче місце у складі яких традиційно відводять освіті. Вищезазначені міркування підтверджують актуальність дослідження фінансового забезпечення освітньої складової інтелектуального потенціалу людських ресурсів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні засади наукового розуміння інтелектуального потенціалу закладено у працях Г. Беккера, К. Буудлінга, Дж. К. Гелбрейта, Дж. Грейсона, П. Друкера, Л. Едвінсона, В. Іноземцева, Р. Лукаса, П. Ромера, А. Турена, Ч. Хансена, Х. Хекхаузена, Т. Шульца, Й. Шумпетера та ін., у яких зосереджена увага на аксіомах постіндустріального суспільства. В Україні вагомий внесок у розробку проблематики інтелектуальних активів та людських ресурсів здійснили О. Амоша, Л. Безтелесна, С. Вовканич, В. Гесць, О. Грішнова, А. Колот, Е. Лібанова, Н. Маркова, О. Новикова, В. Онікієнко, У. Садова, Л. Семів, А. Чухно, Л. Шаульська та ін. Проте, на сьогодні теорія використання та розвитку інтелектуального потенціалу все ще перебуває на етапі становлення [4, с. 36].

Результати дослідження. В умовах формування економіки знань освіта перетворюється на сектор формування основної домінуючої сили постіндустріального суспільства – інтелектуального капіталу, – що призводить до трансформування й утвердження відповідних управлінських, господарських та інвестиційних механізмів функціонування цього сектора. Реформування економічних засад вітчизняної системи освіти має спрямовуватися на створення прозорих фінансово-економічних механізмів цільового накопичення та адресного використання коштів, які необхідні для реалізації в повному обсязі конституційних прав громадян на освіту.

Національна доктрина розвитку ринку освітніх послуг передбачає необхідність збереження контролю держави за механізмами забезпечення обсягів фінансування освіти, котрі поступово збільшуватимуться за рахунок бюджетного фінансування. Аналіз даних зведеного бюджету України виявив, що протягом 2007-2012 рр. обсяги планових показників щодо інвестування зростали прискореними темпами порівняно із загальною сумою бюджетних видатків; згідно планових даних частка видатків на освіту у загальній сумі бюджету характеризується тенденцією до зростання; фактичні видатки на освіту відстають від запланованих їх обсягів, однак рівні недовиконання плану у цілому по зведеному бюджету випереджають рівні недовиконання плану видатків на освіту. За період 2000-2012 рр. загальні витрати зведеного бюджету на освіту збільшилися у 21 раз (із 4,89 млрд. грн. до 101,56 млрд. грн), причому в кінці періоду спостерігається дещо уповільнене зростання (якщо перших дев'ять років ланцюгові темпи приросту варіювали від 22,1% (2003) до 93,6% (2002), то в останніх чотири роки – від

8,0% – 2011 р. до 17,8% – 2012 р.

Із метою дослідження загальних витрат на освіту скористаємося даними національного допоміжного рахунка освіти (ДРО) як визнаного у європейській статистичній практиці методу узагальнення, опису й аналізу фінансування національних систем освіти [5]. У межах даної статті аналітику ми обмежимо періодом 2007-2011 рр., оскільки Державна служба статистики України у першому кварталі 2014 року надає таку актуальну інформацію, оприлюднену у виданні 2013 року.

Рис. 1 демонструє тенденцію зростання сум витрат на освіту й поступове її уповільнення (ланцюгові темпи приросту цих витрат складають 2008 р. – 31,6%; 2009 р. – 10,0%, 2010 р. – 17,6%; 2011 р. – 7,2%). Ці ж суми, перераховані за обмінним курсом долара США, у цілому також виявляють тенденцію до зростання (із 10,6 млрд. US\$ у 2007 р. до 12,2 млрд. US\$ у 2011 р.). Різкий стрибок обмінного курсу (із 5,05 грн за один US\$ у 2007 р. до 7,79 грн за один US\$ у 2009 р.) призвів до зниження загальних витрат на освіту, сума яких у 2009 р. склала 9,3 млрд. US\$. Уповільнена й стабільна динаміка обмінного курсу у 2010 році (7,94 грн за один US\$) й у 2011 році (7,97 грн за один US\$) спричинила стабільне зростання суми загальних витрат на освіту в доларовому еквіваленті (11,5 млрд. US\$ – 2010 р., 12,2 млрд. US\$ – 2011 р.).

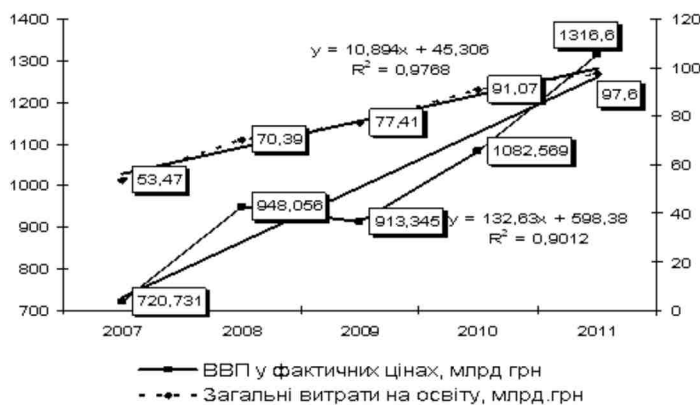

Рис. 1. Емпіричні дані та лінійні тренди ВВП і загальних витрат на освіту в Україні протягом 2007-2011 рр.*

* Побудовано за: [5]

Середній абсолютний приріст загальних витрат на освіту (11,03) показує, що за стабільної тенденції у 2012 р. і 2013 р. їх розмір очікується на рівні 108,63 млрд. грн і 119,67 млрд. грн. На основі середнього коефіцієнта зростання (1,1623) ці ж цифри становитимуть відповідно – 113,44 млрд. грн і 131,86 млрд. грн. Більш універсальними прогностичними моделями порівняно з арифметичним та геометричним усередненнями є трендові моделі аналізу часових рядів. Динаміка ВВП та загальних витрат на освіту апроксимується лінійними трендами з близькими до одиниці значеннями коефіцієнта детермінації (відповідно 0,9012 і 0,9768) та позитивним значенням параметра швидкості зростання (відповідно 132,63 млрд. грн і 10,9 млрд. грн). Висновок про кінцевий вигляд функції, котра характеризує динаміку загальних витрат на освіту зробимо, розрахувавши такі характеристики (табл.1): 1) середнє абсолютне відхилення (Mean Absolute Derivation, MAD), яке вимірює точність прогнозу, усереднюючи величини похибок прогнозу; 2) середньоквадратичну похибку (Mean Squared Error, MSE); 3) середню абсолютну похибку (Mean Absolute Percentage Error, MAPE) – підкреслює наскільки великі похибки прогнозу в порівнянні з дійсними значеннями ряду; 4) середню відсоткову похибку (Mean Percentage Error, MPE) – допомагає визначити чи є метод прогнозування зміщеним.

$$MAD = \frac{10,97}{5} = 2,19; MSE = \frac{28,17}{5} = 5,63;$$

$$MAPE = \frac{15,17}{5} = 3,03\%; MPE = \frac{-1}{5} = -0,20\%.$$

Таблиця 1.

Розрахунок MAD, MSE, MAPE, MPE для прогнозу загальних витрат на освіту в Україні у 2007-2011 рр. за лінійним трендом*

t	Y_t	e_t	$ e_t $	e^2	$\frac{ e_t }{Y_t} \times 100$	$\frac{e_t}{Y_t} \times 100$
1	56,20	-2,73	2,73	7,45	5,11	-5,11
2	67,09	3,30	3,296	10,86	4,68	4,68
3	77,99	-0,58	0,578	0,33	0,75	-0,75
4	88,88	2,19	2,188	4,79	2,40	2,40
5	99,78	-2,18	2,176	4,73	2,23	-2,23
Разом	389,94	0	10,97	28,17	15,17	-1,00
У середньому	77,99	0	2,19	5,63	3,03	-0,20

* Розраховано за даними рис.1

Аналітичне вирівнювання на основі лінійного тренду показує: 1) кожен прогноз загальних витрат на освіту в Україні відхиляється від реального значення в середньому на 2,19 млрд. грн; 2) метод прогнозування є дещо переоціненим; 3) у початковий момент часу очікується збільшення загальних витрат на освіту на 45,306 млрд. грн; 4) точкове прогнозне значення на 2013 рік складе 121,561 млрд. грн.

За розрахованим нами рівнянням регресії, котре описує залежність витрат на освіту в Україні від обсягу ВВП ($y=3,5616+0,0747x$; $R^2=0,8996$) робимо висновок, що фінансування освіти головним чином (майже на 90%) визначається обсягом ВВП. Приріст останнього на 1 млрд. грн. спричиняє збільшення фінансування освітнього сектора на 0,07 млрд. грн.

Розвиток економіки знань вимагає зростання витрат на одну особу, яка навчається. В Україні ця динаміка характеризується рівномірним зростанням (2007 р. – 5793,6 грн; 2007 р. – 7833,66 грн; 2009 р. – 8893,1 грн; 2010 р. – 10758,6 грн; 2011 р. – 11705,4 грн) і описується лінійним трендом ($y=4572,3+1474,9t$; $R^2=0,9858$). Отож, щорічно витрати на одного учня/студента зростають майже на 1,5 тис. грн і за 2007-2011 рр. збільшилися удвічі (на 102,0%). Натомість, сума ВВП та загальні витрати на освіту зросли відповідно на 82,5% і на 82,6%.

У розрізі рівнів освіти найвищими темпами зростали витрати на першій і (МСКО 5) другий етап вищої освіти (МСКО 6) – на 116,45% або 9447 грн. Друге місце за темпом приросту посіли витрати за рівнями освіти МСКО 2-4 (МСКО 2 – перший етап середньої освіти/другий етап базової освіти; МСКО 3 – другий етап середньої освіти; МСКО 4 – післясередня, не вища освіта) – на 102,86%. Найповільніше зростали витрати за МСКО 1 (початкова освіта/перший етап базової освіти) – на 97,24%.

Зазначимо, що в Україні порівняно з розвинутими європейськими країнами досить низький рівень витрат у розрахунку на одного учня/студента (менше 20% від середніх витрат на учня/студента у країнах ЄС). Порівнюючи динаміку витрат на освіту як % до ВВП за даними рис. 2, бачимо, що у 2011 році щодо попереднього року за загальними витратами цей показник знижується із 8,41% до 7,41% і опускається навіть нижче рівня 2007 року (7,42%). Рівень ж державних витрат на освіту за останній рік скоротився із 6,86% до 6,08%, що дещо вище за дані 2007 року (5,59%) і 2008 року (5,89%). Слід зауважити, що показник 6,08% відповідає рівню розвинутих країн Європейського союзу. Тобто кошти, які спрямовані на фінансування освіти відповідають економічному розвитку країни [5, с.12]. Втім, відслідковується суттєвий вплив приватного фінансування на отримання вищих рівнів освіти. Причому, як перший етап вищої освіти, так і другий етап вищої освіти фінансуються, в основному, домогосподарствами – 97% та 62% від витрат недержавного сектора за відповідними рівнями освіти.

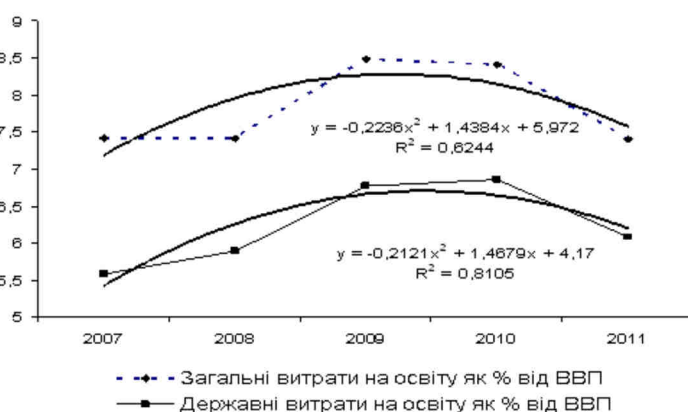

Рис. 2. Емпіричні дані та параболічні тренди загальних витрат на освіту в Україні за 2007-2011 рр. (у % до ВВП)*

*Побудовано за: [5]

Як показують дані ДРО, основні фінансуючі організації освітньої галузі – це адміністратори бюджету та приватний сектор (переважно домогосподарства). МОН контролює 69,7% центрального фінансування (22,9% усіх витрат державного сектора), тоді як решта коштів розподіляється Міністерством аграрної політики та продовольства (10,3%) та іншими центральними урядовими органами (Міністерством охорони здоров'я (7,0%), Міністерством внутрішніх справ (3,1%), Міністерством культури (2,3%), Міністерством фінансів (1,6%), Міністерством інфраструктури (1,4%)). Решта фінансових посередників, із числа органів державного управління, у 2011 році контролювали лише 4,6% коштів Державного бюджету, спрямованих на освіту [5, с. 7]. Проте, значно вагомішу роль у розподілі фінансових ресурсів, які спрямовуються на забезпечення освітньої діяльності, відіграють регіональні та місцеві органи управління, здійснюючи пряме фінансування освіти за рахунок коштів місцевих бюджетів. Останні майже вдвічі перевищували кошти з Державного бюджету (місцеві урядові структури розподіляли біля 70% всіх державних фондів і більше половини загальних видатків на освіту).

Кінцеве споживання фінансових коштів системи вітчизняної освіти здійснюється освітніми закладами, що надають послуги з отримання відповідних рівнів освіти: початкова загальна освіта (МСКО 0-1), середня освіта (МСКО 2-3), післясередня, не вища освіта (МСКО 4), перший та другий етап вищої освіти (МСКО 5-6). У 2011 р. навчальні заклади, що надавали освіту за рівнями, які відповідають МСКО 0-1 та МСКО 5 виступали найбільшими споживачами фінансових ресурсів: 26,4% та 40,7% від загальних витрат на освіту відповідно. Частка споживання фінансових ресурсів для забезпечення другого етапу вищої освіти (МСКО 6) склала лише 1,6%. Водночас, якщо серед постачальників початкової загальної освіти кошти на рівні МСКО 0 та МСКО 1 розподілялися майже однаково, то серед постачальників середньої освіти кошти, в основному, спрямовувалися для забезпечення МСКО 2 – 68,6% від витрат на середню освіту, а серед постачальників першого етапу вищої освіти для МСКО 5 (вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації) – 79,5% від витрат на перший етап вищої освіти [5, с. 9].

Ліва частина коштів (90-96%), які споживалися навчальними закладами, що здійснюють підготовку за нижчими освітніми рівнями (від МСКО 0 до МСКО 4) надходила з сектора державного управління. Натомість постачальники послуг з отримання освітніх рівнів МСКО 5-6 споживали третину коштів недержавного сектора, а навчальні заклади, що забезпечували підготовку першого рівня вищої освіти, на 32% фінансувалися за рахунок поступлень від домогосподарств. Загалом упродовж 2008-2011 рр. загальні витрати на вищу освіту в Україні зросли на 36,3%, у т. ч. за рахунок коштів державного сектора – на 43,4%, домогосподарств – на 24,6%. Частка ж приватних компаній у фінансуванні вищої освіти є незначною (1,4% у 2008 р. і 1,0% у 2011 р.), при чому розмір інвестованих ними коштів за аналізований період знизився на 1,2%. Унаслідок таких змін частка державного сектора у фінансовому забезпеченні вищої освіти зросла на 3,4 в.п. на тлі зниження часток домогосподарств і приватних компаній відповідно на 3,0 в.п. і 0,4 в.п.

Аналіз структури витрат за організаціями, які фінансують освітню діяльність, та провайдерами послуг освіти показав, що серед органів державного управління лише МВС спрямовувало кошти на допочаткове навчання (МСКО 0). Початкову освіту (МСКО 1) та перший і другий етап середньої освіти (МСКО 2-3) фінансували МОН та Мінкультури; післясередню, не вищу освіту (МСКО 4) – МОН та Міннагropolітики. Також слід зазначити, що переважна більшість органів державного управління виділяла кошти на перший етап вищої освіти (МОН, МВС, Мінкультури, МОЗ, Мінсоцполітики, Міннагropolітики, Мінінфраструктури, Мінфін) [5, с.9]. Частка витрат регіональних та місцевих органів у їх загальних витратах на освіту домінує у навчальних закладах освітніх рівнів МСКО 0-1 (44,9%) та МСКО 2-3 (42,1%). Цей же показник склав у 2011 р. для післясередньої, не вищої освіти 7,9%; для першого і другого етапів вищої освіти відповідно 4,5% і 0,6%.

Упродовж останніх п'яти років на тлі досить рівномірного зменшення чисельності студентів навчальних закладів III-IV рівнів акредитації ($y=2514827-136968t$; $R^2=0,9945$), у навчальних закладах I-II рівнів акредитації цей же показник скорочується менш рівномірно й більш повільно ($y=395098-10565t$; $R^2=0,6368$). При цьому, частка студентів, які навчаються за кошти фізичних осіб знизувалася щорічно у середньому на 1,68 в.п., у тому числі у навчальних закладах I-II рівнів акредитації – на 0,93 в.п., III-IV рівнів акредитації – на 1,73 в.п. (табл. 2). Середнє скорочення кількості ж таких студентів склало 126,6 тис. осіб, або 8,6%, у тому числі у навчальних закладах I-II рівнів акредитації – 9,2 тис. осіб, або 5,6%, III-IV рівнів акредитації – 117,1 тис. осіб, або 8,9%. Не зважаючи на виявлені позитивні тенденції, мусимо констатувати, що значна частина коштів недержавного сектора на рівні домогосподарств – понад 75% – витрачається саме для забезпечення першого етапу вищої освіти.

Таблиця 2.

Розподіл студентів ВНЗ України за рівнями акредитації та джерелами фінансування у 2008/09-2012/2013 н.р.*

Навчальний рік	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Чисельність студентів у ВНЗ, осіб					
I - II рівнів акредитації	399332	354226	361453	356768	345235
III - IV рівнів акредитації	2364541	2245200	2129835	1954789	1824906
I - IV рівнів акредитації	2763873	2599426	2491288	2311557	2170141
Питома вага студентів, які навчалися за рахунок державного бюджету, %					
I - II рівнів акредитації	37,0	37,3	36,0	36,0	36,4
III - IV рівнів акредитації	35,0	36,5	38,3	39,8	42,1
I - IV рівнів акредитації	35,3	36,7	38,0	39,2	41,2
Питома вага студентів, які навчалися за рахунок місцевих бюджетів, %					
I - II рівнів акредитації	18,3	21,7	22,0	22,3	22,6
III - IV рівнів акредитації	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0

I - IV рівнів акредитації	3,4	3,8	4,0	4,2	4,4
Питома вага студентів, які навчались за рахунок коштів фізичних осіб, %					
I - II рівнів акредитації	44,6	40,9	41,9	41,6	40,9
III - IV рівнів акредитації	63,5	62,1	60,3	58,8	56,6
I - IV рівнів акредитації	60,8	59,2	57,7	56,2	54,1
Питома вага студентів, які навчались за рахунок центральних органів виконавчої влади, юридичних осіб, %					
I - II рівнів акредитації	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
III - IV рівнів акредитації	0,6	0,4	0,4	0,5	0,3
I - IV рівнів акредитації	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3

* Побудовано за: [8]

Стримуючим чинником розширеного фінансування інтелектуального потенціалу є мізерна частка середньо- і високозабезпечених громадян (0,1-4,5%), натомість як у соціально орієнтованих країнах 20% населення – відносно бідні, 60% – середньозабезпечені, 20% – високозабезпечені [1, с. 54]. Низькі доходи дестимулюють попит на вищу освіту. Вартість її отримання у 2011-2012 рр. варіювала в Україні в межах 625-3750 US\$, у той же час як середньомісячна зарплата становила 329 US\$. Аналізуючи сукупні щомісячні витрати у розрахунку на одне домогосподарство зауважимо, що їх структурі притаманна споживацька спрямованість і домінування витрат на харчування (частка витрат на продукти харчування, алкогольні напої та тютюн складала: 2008 р. – 51,1%; 2009 р. – 53,2%, 2010 р. – 54,9%; 2011 р. – 54,7%). За класифікацією ООН 60-ти відсотковий рівень витрат сімейного бюджету на харчування вказує на злиденність (у розвинутих країнах він варіює у межах 20-25%, у США і Японії – 10-15%).

Витрати вітчизняних підприємств на професійне навчання кадрів України складають біля 1% від фонду зарплати, а періодичність підвищення кваліфікації працівників – 12 років. Для порівняння в Японії – не більше півтора року, в інших розвинених країнах – не більше трьох років [6, с. 71]. Отож, бізнес-середовище не приймає активної участі у розвитку інтелектуального потенціалу зайнятого в ньому населення.

Висновки. У нашій країні слід нарощувати обсяги інвестування освітньої складової інтелектуального потенціалу людських ресурсів, ширше використовувати альтернативні джерела, ефективізуючи процеси концентрації й використання фінансових ресурсів у бюджеті та позабюджетних фондах. Важлива роль у зв'язку з цим належить податковому механізму мобілізації коштів до державного та місцевих бюджетів, який, впливаючи на економічну поведінку суб'єктів господарювання, повинен сприяти зростанню соціальної відповідальності бізнес-середовища та одночасно забезпечувати суспільно-необхідні потреби соціуму, не стримуючи економічну активність. Імперативом соціальної політики повинні стати не активізація механізму перерозподілу в суспільстві, а формування механізмів зміцнення фінансового стану підприємств і домогосподарств.

Література.

1. Бобков В. Н. Неравенство в распределении доходов и уровне бедности населения: межстрановые сопоставления / В. Н. Бобков, У. Т. Алиев, С. М. Куница, Л. Н. Чененко, С. В. Шевченко // Вопросы статистики. – 2011. № 6. – С.47-54.
2. Борзенков В. Г. Человеческий потенциал как критический ресурс России / В. Г. Борзенков // Человек. – 2008. – №3. – С.182-185.
3. Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
4. Інтелектуальний потенціал: соціальні виміри використання та розвитку [монографія] /М. В. Семикіна, В. І. Гунько, С. Р. Пасека / За ред. М. В. Семикіної. – Черкаси: вид-во ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. – 336 с.
5. Національні рахунки освіти України у 2011 році: Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – Київ, 2013. –75 с.
6. Качула С. В. Развитие человеческого потенциала: современные тенденции и приоритетные направления финансирования / С. В. Качула. // Социально-экономические явления и процессы. – 2013. – № 1 (047). – С. 68–74.
7. Найда А.М. Интеллектуальный потенциал человеческих ресурсов социально-экономической системы / А. М. Найда // Сегодня и завтра Российской экономики. – 2011. – №48. – С.55-57.
8. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України: Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – Київ, 2013. –188 с.

References.

1. Bobkov, V. N. Alijev, U. T. Kunicza, S. M. Chejenko, L. N. Shevczenko, S.V. (2011) Neravenstvo v raspredeleniji dohodov i urovne bednosti: mezhtroaslevyje sopostavlenija [Inequality in income and raspredenii poverty level: comparing mezhtroaslevyje], Voprosy statistiki, vol. 6., pp.47-54, Russia.
2. Borzhenkov, V. G. (2008) Chelovechekij potencial kak kriticheskij resurs Rossiji [Human potential as a critical resource of Russia], Chelovek, vol. 3., pp.182-185.
3. Vilna encyklopedija, available at: <http://uk.wikipedia.org/wiki>. (Accessed 30 January 2014)
4. Semykina, M.V. Hun'ko, V.I. Paseka, S.R. (2012) Intelektual'nyj potencial: social'ni vymiry vykorystannja ta rosytvku [Intellectual potential: the social dimensions of the use and development], TOV "MAKLAUT", Cherkasy, Ukraine.
5. Nacjonal'ni rahunki osvity Ukrajinu u 2011 roczii: statystychnyj bjuletrn' (2013) [National Accounts of Education of Ukraine in 2011: Statistical Bulletin], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrjiny, Kyiv, Ukraine.
6. Kachula, S. V. (2013) Razvitije chelovecheskogo potencziala: sovremennye tendenczii i prioritetye napravlenija finansirovanija [Human development: current trends and funding priorities], Sozial'no-ekonomicheskije javlenija i proczessy, vol. 1(047)., pp.68-74, Russia.
7. Najda, A. M. (2011) Intelektual'nyj potenczial chelovecheskix resursov sozial'no-ekonomicheskoi sistemy [Intellectual potential of human resources of socio-economic system], Segodnja i zavtra Rossijskoj ekonomiki, vol. 48., pp.55-57, Russia.
8. Osnovni pokaznyky dijtal'nosti vyshhux navchal'nyx zakladiv Ukrajinu: statystychnyj bjuletrn' (2013) [Key indicators of higher educational establishments of Ukraine: Statistical Bulletin], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrjiny, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"